

Oponentský posudok

k vymenúvaciemu konaniu za profesora doc. PhDr. Andreja Rajskeho, PhD.

v odbore inauguračného konania pedagogika

Doc. PhDr. Andrej Rajskeý, PhD. (ďalej doc. Rajskeý) pôsobí na funkčnom mieste docenta na Katedre pedagogických štúdií Pedagogickej fakulty TU v Trnave, kde je zároveň vedúcim oddelenia filozoficko-etických disciplín. Na PdF TU v Trnave vedecky a pedagogicky pôsobí od roku 2005, po jeho predchádzajúcom pôsobení na STU v Bratislave, kam nastúpil v roku 2003 so skúsenosťou redaktora a stredoškolského učiteľa. Svoje vysokoškolské vzdelanie nadobudol na Universita Pontificia Salesiana di Roma kde absolvoval bakalárske štúdium v odbore filozofia, ktoré si následne doplnil na magisterskom a doktorandskom stupni štúdia v študijnom programe systematická filozofia na TU v Trnave. Habilitoval v roku 2009 na UKF v Nitre v odbore etika. Jeho pedagogické pôsobenie na súčasnom pracovisku sa orientuje hlavne na oblasť filozofie výchovy, etiky a dejín etických teórií. Obdobné je aj jeho vedecké zameranie, ktoré doteraz realizoval v 10 vedecko-výskumných projektoch.

Doc. Rajskeý v rámci svojho inauguračného konania predložil 10 svojich publikácií, ktoré možno rozdeliť z dvoch aspektov. Formálny aspekt – 1 autorská monografia, 1 vysokoškolská učebnica, 3 kolektívne monografie s jeho významným autorským podielom, 2 vedecké zborníky, ktorých bol spolu-zostavovateľom a spoluautorom a 1 vedecký zborník s jeho príspevkom. Tematický aspekt predstavujú tri tematické oblasti jeho prác. Jedna, najrozsiahlejšia čo do počtu publikácií, sa dotýka problematiky filozofie výchovy. Druhá oblasť spracováva teórie eticko-morálnej výchovy. Tretia oblasť, javí sa ako okrajová, čo sa týka profesijného záujmu autora, ale zároveň dokumentuje šírku jeho odborného záberu. Ide o riešenie otázok z oblasti inkluzívnej pedagogiky. I napriek tomu, že tu ide o tri tematické oblasti, existuje zjavné koncepcné prepojenie všetkých uvedených publikácií, ktoré je založené na antropologickom a filozoficko-etickom nazeraní na riešené problematiky a to vždy v medziach pedagogických vied. Práve uvedené koncepcné prepojenie predložených publikácií situované do rámca pedagogiky potvrdzuje, že inauguračné konanie doc. Rajskeho v odbore pedagogika je opodstatnené a nie je len nejakým substitučným riešením, s čím sa niekedy stretávame. Opodstatnenosť tejto jeho voľby je mimochodom dokladovaná aj jeho pedagogickým pôsobením a angažovanosťou na riešení problémov skvalitňovania vzdelávania a výchovno-vzdelávacej sústavy na Slovensku, čo je všeobecné známe.

Z predložených publikácií vnímam dve ako kľúčové. Prvá je vysokoškolská učebnica Filozofia výchovy – vybrané state. Sám autor ju chápe ako text, ktorý plní anamnestickú rolu vedúcu k rozpamätávaniu sa na to, čo študenti zažili v rámci vzdelávacieho dialógu na prednáškach a seminároch. V tomto zmysle je potom koncipovaná aj logická štruktúra textu. Je nesporné, že autor je verný koncepcii personalizmu, na báze ktorého vytváral obsahovú štruktúru textu

s explicitným či implicitným dôrazom na morálne aspekty výchovy. Snád by sa autor nebol ani veľmi spreneveril svojmu personalistickému záväzku, keby do časti o vybraných koncepciách filozofovania o výchove bol zahrnul aj dielo Jana Patočku, či Radima Palouša, ktorých práce nemalým spôsobom rezonujú aj v slovenskom prostredí. Ale to je len poznámka na okraj, bez úsilia o narušenie autorskej licencie. Čo však považujem za potrebné oceniť, a to nielen na margo uvedenej učebnice, je záväzok doc. Rajskeho nestratiť zo zreteľa antropologickú orientácie a filozofický zreteľ výchovy a pedagogiky. V čase, kedy je pedagogická veda atakovaná praxou a pedagogická prax úsilím o jej inštrumentalizáciu v záujme uspokojovania nárokov zamestnávateľov, je nevyhnutné stále sa vracieť k tomu, čo je skutočným zmyslom výchovy. O tejto naliehavej potrebe svedčí aj skutočnosť, že kategória výchovy sa z verejného diskurzu takmer vytratila a morálne a etické aspekty sú akoby mimo rámec kompetenčného profilu žiadaného absolventa školy. Prirodzene, že na morálne a etické aspekty výchovy možno nazerať z rozmanitých uhlov pohľadu a autor sa zaväzuje jednému z nich, ale to nie je témou posudzovania jeho predloženej práce.

Druhá kľúčová práca je autorská monografia Nihilistický kontext kultivácie mladého človeka. Ako sám autor zdôrazňuje v podnápise diela, ide o filozoficko-etický pohľad na danú problematiku. Prekvapivý názov diela autora známeho práve orientáciou na hľadanie pozitívnych impulzov pri kultivácii mladého človeka, ktoré vidí hlavne v jeho morálnej stránke a nie v podriadení sa diktátu „sladkého a ľahkého“, ako uvádza v Predhovore, môže byť mätúci. Ako sa ukazuje, doc. Rajskeý ale zostal i v tomto prípade verný svojmu pedagogickému i etickému záväzku a nihilizmus je tu predmetom jeho filozofického rozboru, s cieľom poukázať na to, ako na poli výchovy čeliť tomuto „hrozivému host'ovi“ (autor uviedol s odkazom na Nietzscheho). Autor vníma nihilistické črty súčasnej kultúry ako kľúčový znak a fenomén post-moderny. Zároveň ju vníma aj ako kultúrne pozadie súčasnej mládeže a teda aj ako jeden z určujúcich problémov a výziev jej výchovy. Touto prácou sa začlenil do všeobecného intelektuálneho prúdu skepsy a pocitu krízy, resp. úpadku západnej kultúry, ale na rozdiel od mnohých, hľadá a z jeho pohľadu aj nachádza východisko.

Filozofický rozbor nihilizmu založil na kritickej analýze diela súčasného nihilistického intelektuála Gianniho Vattima ako predstaviteľa postmoderného uvažovania. Autor volil G. Vattima zrejme z dvoch dôvodov. Prvým, menej zásadným, je jeho inklinácia k talianskej kultúre (pramení možno aj z jeho štúdiá v Taliansku) a možno aj to, že Vattimo sa pôvodne hlásil k tradícii personalizmu, blízkeho aj pohľadu doc. Rajskeho. Druhým, zásadnejším dôvodom je, že G. Vattimo sa vo svojich kľúčových dielach hlási k nihilizmu ako k spôsobu oslobodenia jednotlivca a väčšej solidarity medzi ľuďmi, čo je už však v rozpore v pohľadom doc. Rajskeho, ale neskoršia teoretická pozícia G. Vattiniho, ktorá je v duchu návratu ku kresťanstvu, hoci kontroverzného, ale pre doc. Rajskeho je to inšpirujúce. Kritika konceptu slabého myslenia je zo strany doc. Rajskeho postavená na identifikovaní piatich slabých miest Vattimovej teórie, medzi ktoré patrí aj jeho výklad kresťanstva. Na druhej strane doc. Rajskeý oceňuje fakt, že slabé myslenie evokuje potrebu dialógu a že dokazuje neudržateľnosť skeptického nihilizmu a tento postoj doc. Rajskeho oceňujem aj ja ako oponent. Ako odpoveď Gianniho Vattimu doc. Rajskeý rozpracováva kritiku súčasného stavu spoločnosti

a prevládajúcej kultúry konceptuálnym uchopením kľúčových kategórií, ktorým sa vyznačuje. Nemám filozofické vzdelanie, preto sa neodvážim hodnotiť, či sú všetky uvádzané kategórie prejavom nihilizmu, ale je faktom, že v mnohom skutočne rámujú to, čo označujeme ako krízu, resp. oslabenie výchovy v súčasnom svete. Pre mňa ako pedagóga bolo zaujímavé sledovať, aké sú možné riešenia z pozície reprezentovanej doc. Rajským. Uvádza ich ako myšlienkové ohniská v perspektíve trans-nihilistickej výchovy a zostáva verný svojej personalistickej orientácii.

Prítomnosť nihilizmu v európskej kultúre sa objavuje implicitne aj v príspevku doc. Rajského v publikácii Európske pedagogické myslenie – od antiky po modernu. V úvodnej časti publikácie si kladie otázku, či máme chápať náš vek ako konečnú fázu západnej kultúry (táto skepsa sa potom objavuje aj v jeho príspevku v ďalšej časti publikácie pod názvom Európske pedagogické myslenie od modernity k postmoderne po súčasnosť) a či možno identifikovať tie postoje, hodnoty a idey, ktoré môžu garantovať jej budúcnosť. Na otázky čiastočne odpovedá vo svojom ďalšom príspevku publikácie, kde poukazuje, verný svojmu personalistickej orientácii a konzervatívne postoj, že len potreba opätovného, aktualizovaného a veľkorysého docenenia duchovných ideálov, zanietených vízií a snov dokáže prinavrátiť edukácii človeka a teda aj človeku samotnému jej zmysluplnosť a skutočnú hodnotu.

Myšlienka „duchovnej obnovy“ pedagogiky a pedagogických disciplín, ktoré podľahli technokratickému tlaku a stratili svoju vedeckú autonómiu ako aj obnova fragmentovanej pedagogickej reality sa objavuje v jeho príspevku v publikácii Education and“ Pädagogik“. Ponúkané riešenie spočíva v kooperácii filozofie a pedagogiky stojacich na personalistických základoch. Na tejto báze vidí doc. Rajský aj možnosti inkluzívnej pedagogiky v publikácii Key Components of Inclusive Education.

Ako vidno z uvedeného, v osobe doc. Rajského spoznáваме človeka – odborníka s jasne vyprofilovanou orientáciou, ktorá síce nemusí reprezentovať jediné možné stanovisko v otázkach výchovy a vzdelávania, resp. pedagogiky, ale rozhodne reprezentuje relevantný a rešpektovaný hlas, ktorý je hodný vypočutia aj polemiky. To považuje za jeden z fundamentálnych atribútov toho, kto zastáva miesto profesora. Jeho jasná personalistická orientácia, konzervatívne postoje opierajúce sa (ako to ja vidím) hlavne o kresťanský orientovaných filozofov a snaha o „duchovnú“ obrodu pedagogiky vystihuje jeho profil, ktorý môže významne obohatiť relatívne chudobnú paletu hlasov vstupujúcich do slovenského pedagogického diskurzu.

Podnety do diskusie:

1. Aké miesto a možnosti českej fenomenologickej školy vo filozofii výchovy vidíte v slovenských podmienkach, aj vzhľadom na naše spoločné pedagogické tradície?
2. Je súčasné smerovanie slovenskej pedagogiky a pedagogickej reality v intenciách vašich predstáv o potrebe opätovného, aktualizovaného a veľkorysého docenenia duchovných ideálov, zanietených vízií a snov ako cesty prekonania nihilizmu v súčasnej kultúre mladých?

Záver

Ako som na to už poukázal vyššie, poznajúc prácu a angažovanosť doc. Rajskeého na poli pedagogiky, výchovy a vzdelávania, som presvedčený, že spĺňa všetky formálne aj osobnostné kritéria, aby bol menovaný za profesora. Preto odporúčam udelenie vedecko-pedagogického titulu profesor v odbore inauguračného konania pedagogika.

V Banskej Bystrici, 3. 1. 2022

prof. PaedDr. Štefan Porubský, PhD.